

Bismil İlçemizin Kuruluşu yeni olmakla beraber adının varlığı ile ilgili şimdiye kadar 3 görüş ortaya atılmaktadır. Bu üç görüş ve rivayet çeşitli zaman dilimlerinde meydana geldiği için üç görüşün de haklılık payları mevcuttur. Ancak son görüş halen kabul görmektedir.

Bundan 4.000 yıl önce(M.ö.2000) Asurlular ile Huriler arasında Dicle ovasının paylaşımı ve Mezopotamya üzerinde egemenlik kurma nedeniyle sürekli savaşlar meydana gelmiştir. Asurlular şimdiki **ÜÇTEPE** köyünde bulunan ve halen çok büyük bir kısmı tepe altında bulunan büyük bir saray yaparak burayı Hurilere saldırıda ileri üs karakolu olarak kullanmışlardır. Bu sarayın adı **TUŞPA** olup Asur kralı Banibal tarafından yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu Sarayın bulunması 1865 yılında ünlü İngiliz Seyyahı TAYLOR'un Bismil'e gelerek **ÜÇTEPE** höyüğü üzerinde yapmış olduğu kazıda Asurca yazılı iki **DİKİLİTAŞ**'ı bulması ile başlamıştır. İngiliz Seyyah TAYLOR,bulduğu bu **DİKİLİTAŞ**'ları alarak Dünyaca ünlü en büyük müze olan **BİRİTİSH** Müzesine götürmüş ve halen bu kitabeler orada sergilenmektedir. İşte bu **DİKİLİTAŞLAR**'ın müzede sergilenmesi ile dünyanın gözü İlçemize çevrilmiştir. Bunun üzerine İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Ana Bilim Dalı Profesörlerinden Sayın Veli SEVİN'in başkanlık ettiği 12 kişilik bir kazı heyeti İlçemize gelerek bu Höyük üzerinde kazı ve incelemelere başladı. Yapılan 4 kazı sonucunda 1989 yılında dünyanın harikalarından sayılan ve 6 metre kalınlığında ve adı tarihte **TUŞPA** olarak geçen büyük bir Asur Sarayının kalıntıları bulundu. Yine bu kazılarda Huriler,Asurlular,Romalılar ve Helenistik çağa ait bir çok altın,bronz heykeller,çeşitli paralar,cam eşyalar ve çok sayıda tarihi eserler bulunmuştur. Bulunan bu eserler halen Diyarbakır Müzesinde sergilenmektedir. Ancak daha önce bulunan Dikilitaşlar(Kitabeler) ne yazık ki ülkemize getirilememiştir. Bu höyük dünyanın en eski yerleşim birimlerinden biri olduğu ve bulunan sarayı Asurlara ait dünyanın en büyük casusluk merkezi olduğu ortaya çıkarılmıştır. Asurlar stratejik önemi bulunan bu sarayı Şimdiki Diyarbakır'a bağlamak için Üçtepe ile Anbar beldesi arasında bulunan Dicle nehri üzerine bir karayolu köprüsü yaptırmıştır. İpek Yolunun güney kolu bu köprü vasıtası ile yapılmakta idi. Bu köprünün halen kalıntıları Dicle altında mevcut olup,taşlarının Demiryolu Köprülerinde kullandığı rivayet edilmektedir. Asurlar M.Ö. 1050 yılında Hurileri büyük bir yenilgiye uğratarak Mezopotamya'nın içlerine çekilmelerini sağlamıştır. Bu savaşta Dicle nehrinin insan kanından dolayı kırmızı aktığı rivayet edilmektedir. Asur Orduları yaptıkları her seferde hem Huri,hem de Urartu medeniyetlerine büyük zarar vermiş-lerdir. Asur Kralı Salmanasar'ın **TUŞPA**'da ortaya çıkarılan ve kendi adına diktirdiği ve halen Londra **BİRİTİSH** müzesinde sergilenen iki Dikilitaşta (kitabede),"Güzel Fidanlıkları dağıttım,Dillere

destan asma bağlarını tahrip eyledim,bahçeleri ve eşsiz güzellikteki sarayları atlarımızın ayakları altında ezdim,sazlık kadar sık ormanları yaktırıp kestirdim"ibaresine rastlanmıştır. Daha sonra Huriler toparlanarak Asurlulara büyük bir saldırı düzenleyerek Asurluların Diyarbakır havalisi üzerindeki hakimiyetine son vermiştir. İşte bu nedenle halen ilçemizin bulunduğu çevre çok eskilerde de çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. İlçemizin ismi ile ilgili rivayetlere gelince;

Birinci Rivayet:-Bundan takriben 2000 yıl önce İran tarafından gelen köle tacirleri Bismil'in Kurmuşlu köyü yakınlarında konaklarken köleler arasında çıkan bir isyanla köle tacirlerinin imha edildiği ve bu kafilede bulunanların uzun yıllar halen kalıntıları bulunan eski mağara ve köprünün bulunduğu mevkide kalarak hayvancılık ve balıkçılıkla uğraştıkları tahmin edilmektedir. Dicle Nehrinin sık sık yatak değiştirmesi sonucunda yapılan evlerin yıkılması ile yerleşim yerlerini değiştirmek zorunda kaldıkları ve bu amaçla halen harabeleri bulunan ve Bismil'in içme suyunun önemli bir kısmının sağlandığı KIRK-PIYAR mevkiinde 20 evlik bir yerleşim yeri kurdukları ve farsçada BİSTMAL olarak adlandırılması sonucunda Dicle'nin Şimdiki güney kesiminden geçen İpek Yolu kervancıları bu mevkiie BİSTMAL denildiği ve daha sonraki yıllarda bu adın Bismil olarak değiştirildiği rivayet edilmektedir.

İkinci Rivayet-Evliye Çelebi 1600 li yıllarda Seyahatnamesinde Diyarbakır hanlarında konaklayan Kervan sahiplerinin biri birine "PİS MİLİ" nasıl geçtiklerini sorduklarını,çünkü Dicle nehrinin oluşturduğu ve bataklık haline gelen alevyonları(ki;bu yörede buna MİL denildiği bilinmektedir)deve kervanlarının aşmakta zorlandıkları ve bu mevkiin PİSMİL olarak adlandırıldığı ve daha sonraki yıllarda PİSMİL adının BİSMİL olarak değiştirildiği rivayet edilmektedir. Kurmuşlu Çayı ile Dicle Nehrinin birleştiği yer ile Aralık Köyü önündeki eski yerleşim birimlerinde yapılan kazılarda buraların eski yerleşim yerleri olduğu ve kazılar sonucunda Asurlara ait bazı eserler bulunmaktadır.

Üçüncü Rivayet-1700 li yılların başında tahminen Konya'dan veya Musul'dan gelen bir aşiret şimdiki Of Köyü ve Pamuk Çay karşısındaki DOLAMA mevki denilen yerde yerleşim alanı kurup,bilahare Dicle nehrinin güney kesiminde konakladıkları ve bu aşiretin isiminin BASMİL aşireti olduğu ve bu yerleşim yerine uzun zaman BASMİL denildiği ve Cumhuriyet döneminde adının BİSMİL olarak değiştirildiği rivayet edilmektedir. Üç görüş de çeşitli zaman birimlerinde meydana çıktığı için haklılık payları çoktur. Arkeologlar tarafından yapılacak kazılar neticesinde Bismil'in tarihi hakkında daha fazla bilgi edileceği tahmin edilmektedir .

Yapılacak kazıların yalnızca ÜÇTEPE höyüğü ile sınırlı kalmayacağı,Bismil'in çeşitli yerlerinde bulunan Ören Yerlerini ve diğer yığma tepeleri de kapsayacaktır. Üçtepe mevkiinde yapılan kazılar neticesinde ortaya çıkan tarihi eserler halen Diyarbakır Müzesinde sergilenmektedir.